

Warszawa, 9 lipca 2024 r

dr hab. Piotr Szarota
Instytut Psychologii PAN
Warszawa

**Recenzja dorobku dr Joanny Ulatowskiej w postępowaniu habilitacyjnym
prowadzonym na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu**

;

Informacje ogólne

Dr Joanna Ulatowska uzyskała tytuł magistra w 2003 r. na podstawie pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Rafała Ohme na Wydziale Psychologii SWPS; doktoryzowała się w tej samej uczelni w roku 2009 r. na podstawie rozprawy „Deklarowana wiedza na temat przejawów kłamstwa i niektóre jej uwarunkowania”, której promotorem był prof. dr hab. Tomasz Maruszewski. Obecnie Dr Ulatowska zatrudniona jest na stanowisku adiunkta w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

**Osiągnięcia naukowe będące podstawą starania się o nadanie stopnia doktora
habilitowanego**

Jako swoje osiągnięcie naukowe Habilitantka przedstawiła cykl 13 publikacji obejmujących tematykę „Indywidualnych i proceduralnych czynników związanych z procesem oceny szczerości”. Jak pisze Habilitantka badania te wpisują się w „nurt psychologii poznawczej,

czepiącej również z odkryć interdyscyplinarnej dziedziny psychologii i prawa (Psychology and Law)”

Cześć z przedstawionych tu publikacji ukazało się w czasopismach polskich, sześć w wysoko punktowane czasopismach zagranicznych, jedna publikacja to rozdział w wydanej w pracy zbiorowej („Nowe technologie i metody w psychologii”, Warszawa, 2020). Wszystkie publikacje, poza jednym artykułem anglojęzycznym, to prace, w których Habilitantka jest pierwszą autorką, w większości z nich (konkretnie: w dziewięciu) jest ona zresztą autorką jedyną.

ZESTAWIENIE OSIĄGNIĘĆ

(1) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach indeksowanych

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora dr Ulatowska poza sześcioma publikacjami wymienionych jako główne osiągnięcie opublikowała osiem artykułów w czasopismach indeksowanych. Są to przeważnie publikacje wieloautorskie, przy czym w czterech przypadkach Habilitantka jest pierwszą autorką.

(2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w innych czasopismach międzynarodowych lub krajowych

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora dr Ulatowska poza publikacjami wymienionych jako główne osiągnięcie opublikowała opublikowała trzy artykuły w czasopismach spoza bazy JCR. Do grupy tej zaliczyć można także dwa rozdziały w pracy zbiorowej.

(3) Sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania

Habilitantka podaje sumaryczny IF równy 45 (dla osiągnięcia 17)

(4) Liczba cytowań publikacji

Habilitantka podaje wartości dla trzech baz:

Web of Science: 161 (bez autocytowań 148);

Scopus: 208 (bez autocytowań 177)

Google Scholar: 400

(5) Indeks Hirscha opublikowanych publikacji

WoS: 5

Scopus: 6

Google Scholar: 9

(6) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Habilitantka był kierownikiem jednego projektu badawczego NCN (2011-2016), dodatkowo była kierownikiem czterech projektów finansowanych ze środków przyznanych przez MNiSW na rozwój potencjału badawczego (piąty jest nadal w realizacji).

(7) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Po uzyskaniu doktoratu Habilitantka przedstawiła wystąpienia na 20 konferencjach zagranicznych i 11 krajowych.

(8) Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

Habilitantka brała udział w organizacji jednej konferencji krajowej (Kolokwia Jadwisińskie, 2001), była członkiem komitetu naukowego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Psychologii Społecznej.

(9) Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Nd.

(10) Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Habilitantka jest członkinią Association for Psychological Science, Deception Research Society, European Association of Psychology and Law, European Society for Cognitive Psychology oraz Psychonomic Society.

(11) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki

Dr Ulatowska prowadziła zajęcia dydaktyczne na dwóch uczelniach wyższych: APS i SWPS, obecnie prowadzi je na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Otrzymała dwukrotnie Nagrodę Rektora APS za działalność dydaktyczną oraz w 2011

Nagrodę Dziekana Wydz. Psychologii SWPS za wysokie oceny prowadzonych zajęć.

Brała udział w tworzeniu programu nowej specjalności w Instytucie Psychologii UMK oraz stworzyła programy prowadzonych zajęć.

Habilitantka od wielu lat angażuje się w popularyzację nauki udzielając wywiadów i przygotowując publikacje popularnonaukowe (współpraca z Poradnikiem Psychologicznym tygodnia Polityka). Dodatkowo prowadzi wykłady i warsztaty popularyzatorskie.

(12) Opieka naukowa nad studentami w toku specjalizacji

Habilitantka wypromowała 54 magistrów.

(13) Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich

Promotor pomocniczy w dwóch przewodach doktorskich

(14) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Visiting Scholar, University of Wisconsin-Oshkosh (2017)

Wizyta robocza, University of Wisconsin-Oshkosh (2015)

Wizyta robocza, University of Michigan, Ann Arbor (2013)

(15) Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

2021 członkini Komisji Konkursowej (konkurs GRASP)

2014-2018 członkini komisji ds. oceny projektów badawczych (Akademia Pedagogiki Specjalnej).

(16) Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych

Habilitantka recenzowała publikacje dla 12 czasopism zagranicznych z bazy JCR i dwóch polskich czasopism psychologicznych.

(17) Nagrody i stypendia

Dr Ulatowska wielokrotnie uzyskiwała stypendia naukowe Rektora SWPS i nagrody naukowe Rektora APS w Warszawie.

W 2021 otrzymała indywidualne wyróżnienie Rektora UMK za osiągnięcia naukowe.

W 2022 otrzymała Nagrodę Rektora UMK z publikacją w prestiżowym czasopiśmie naukowym.

(18) Działalność organizacyjna

Dr Ulatowska pełniła funkcję zastępczyni dyrektorki Instytutu Psychologii UMK.

Od 2022 do chwili obecnej jest członkinią Rady Naukowej Dyscypliny Psychologia na UMK

Od 2020 jest członkinią Komisji ds. Etyki Badań Naukowych w UMK

Od 2020 jest członkinią Komisji ds. ujednolicenia standardów oraz oceny prac empirycznych i magisterskich w Instytucie Psychologii UMK.

2017-2018 - członkini Komisji Rektora APS ds. oceny programów nauczania

2015-2018 - kierowniczką Pracowni Psychologii Poznawczej w Instytucie Psychologii APS.

2012-2016 – członkini Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej.

2011-2012 - zastępczyni Dyrektora Instytutu Psychologii Stosowanej APS ds. organizacyjnych.

(19) Współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym

2023 – do chwili obecnej – współpraca z firmą Bizyou, obejmująca planowanie i wykonywanie prac badawczo-rozwojowych i wdrożenia innowacji w ramach programu Funduszy Europejskich dla Nowoczesnej Gospodarki.

2017-do chwili obecnej – współpraca z kancelarią prawną Radwan-Röhrenscheff Petruczenko obejmująca przygotowanie ekspertyz i rekomendacji;

2019 – współpraca z firmą BEST S.A. przy przygotowaniu projektu informatycznego wykorzystującego wyniki badań dot. oceny wiarygodności.

RECENZJA OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Prace składające się na cykl „Indywidualne i proceduralne czynniki związane z procesem oceny szczerości” ukazywały się w latach 2005-2022, łącznie to 13 publikacji, w których Habilitantka jest (z jednym tylko wyjątkiem) pierwszą autorką. Po raz pierwszy spotkałem się z tak dużą liczbą publikacji wchodzących w skład cyklu, być może wynika to z tego, że tylko sześć artykułów opublikowana została w czasopiśmie indeksowanym. Mimo wszystko trudno mi na przykład zrozumieć powody włączenia do cyklu nisko punktowanego polskojęzycznego tekstu z 2005 - czyli jeszcze sprzed doktoratu - choć wiem, że taki zabieg jest teraz formalnie możliwy. Byłoby to bardziej zrozumiałe, gdyby był to tekst, który ukazał się w wyjątkowo prestiżowym czasopiśmie lub uzupełniał cykl o ważny, brakujący wątek, jednak podjęte w tekście rozważania i to w tym samym kontekście „kryminologicznym” rozwija artykuł późniejszy (Ulatowska, 2009), który również znalazł się w cyklu.

Składające się na osiągnięcie naukowe prace dotyczą dość wąskiej problematyki badawczej mieszczącej się w nurcie psychologii poznawczej. Jak pisze Dr Ulatowska w autoreferacie jednym z celów jej badań „było zweryfikowanie [roli] czynników, które mogą wiązać się z poziomem trafności decyzji o szczerości – czynników związanych zarówno z osobą dokonującą takiej oceny, jak i z sytuacją, np. zastosowaną metodą oceny szczerości”. Otrzymujemy więc spójny cykl badań, w których analizie poddane zostały następujące aspekty: 1) przekonania na temat zachowań związanych z kłamaniami a trafność oceny szczerości, 2) trafność oceny szczerości a czynniki indywidualne, np. doświadczenie zawodowe oraz 3) trafność w odróżnianiu osób mówiących prawdę od kłamiących a czynniki proceduralne (np. metoda oceny szczerości). Wyniki tych badań nie zawsze są konkluzywne, dowiadujemy się więc przykładowo, że trafność ocen szczerości dokonywanych przez nauczycieli była zbliżona do tej uzyskanej przez grupę kontrolną i studentów, a doświadczenie zawodowe nie miało związku z tymi umiejętnościami. Zdarza się też nierzadko, że odkryte zależności są dosyć słabe lub pozostają na poziomie tendencji. Czasami można mieć zresztą wątpliwości odnośnie sensowności stawianych pytań badawczych, tak więc, choć politycy faktycznie mogą być specjalistami w zakresie manipulacji i kłamstwa, nie do końca wiem, dlaczego mieliby odznaczać się szczególnymi

zdolnościami w zakresie oceny szczerości komunikatów. Moja zasadnicza wątpliwość dotyczy jednak braku szerszej perspektywy teoretycznej.

Dodatkowo Dr Ulatowska podjęła analizę mechanizmów skuteczności metody pośredniej przy ocenie szczerości oraz zajęła się testowaniem możliwości praktycznego zastosowania tej metody. Najciekawszy wydaje mi się tutaj artykuł napisany wspólnie z Siegfriedem Sporerem (Sporer, Ulatowska, 2021), w którym autorzy dokonali systematycznego przeglądu badań, które można zakwalifikować jako metody pośrednie lub nieświadome porównując zastosowaną w nich metodologię. Podsumowując te analizy autorzy stwierdzają, że jednym z głównych powodów rozbieżności w wynikach tego rodzaju badań jest dość swobodne podejście w kwalifikowaniu wykorzystanych procedur jako metod pośrednich. Artykuł ten wydaje mi się bardzo cenny z uwagi na zalecenia metodologiczne, które powinny być odtąd brane pod uwagę przy projektowaniu kolejnych badań. Drugim tekstem zasługującym moim zdaniem na wyróżnienie jest napisany przez Habilitantkę rozdział (Ulatowska, 2020), w którym wykazuje się ona dużą erudycją prezentując szerokie spojrzenie na różne aspekty stosowania metody pośredniej.

Badania związane z metodami pośrednimi to w moim przekonaniu najciekawszy fragment cyklu. Wyróżnia się on przede wszystkim pod względem merytorycznym, można bowiem mówić zarówno o uzupełnieniu znaczącej luki w literaturze przedmiotu, jak i wytyczaniu nowych perspektyw badawczych. Osobne miejsce wśród publikacji Habilitantki z lat 2018-2022 zajmuje artykuł poświęcony znaczeniu, jakie może mieć poczucie władzy and innymi w kontekście oceny szczerości (Ulatowska, Ciślak, 2022). Artykuł wydaje się nie tylko ciekawy pod względem merytorycznym, zwłaszcza, że udało się w nim przedstawić istotnie zależności, ale również z uwagi na jego ciekawą metodologię. Po pierwsze, oprócz dwóch badań laboratoryjnych wykonano tu także eksperyment naturalny, co zawsze przekłada się na większą trafność ekologiczną badania i zwiększa zaufanie do wyników. Po drugie, uzyskano zbieżne wyniki przy zastosowaniu różnych sposobach operacjonalizacji poczucia władzy. Pisząc o metodologii badań dodam przy okazji, że bardzo dobry wydał mi się też pomysł wykorzystania w badaniach okulografu. W autoreferacie mowa jest o wystąpieniu konferencyjnym z 2015, szkoda, że nie udało się wtedy rozwinąć tego wątku i przedstawić go w formie publikacji.

Podsumowując, przedłożony cykl publikacji oceniam pozytywnie, choć w moim przekonaniu o wartości osiągnięcia naukowego Habilitantki decydują przede wszystkim badania z lat 2018-2022, które oceniam wyżej niż wcześniejsze prace.

RECENZJA POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ ORAZ AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ

W zakresie wielu kryteriów sformułowanych w *Rozporządzeniu MNiSW* Dr Joanna Ulatowska wykazała się ponadprzeciętną aktywnością. Podkreślić należy zwłaszcza bardzo dobry dorobek publikacyjny, z którego znaczna część to publikacje w prestiżowych, wysoko punktowanych czasopismach zagranicznych. Świadczy to nie tylko o pracowitości Habilitantki, ale też o jej wysokim poziomie merytorycznym i warsztatowym.

Spośród kilku szczególnie interesujących prac moją uwagę zwrócił zwłaszcza artykuł współautorski z 2016 zatytułowany „Do format differences in the presentation of information affect susceptibility to memory distortions?...” opublikowany w *American Journal of Psychology*. W przedstawionym badaniu porównane zostały różnice w poziomie efektu dezinformacji, gdy ta sama informacja przedstawiana była w formie wideo, serii slajdów oraz tekstu prezentowanego słuchowo bądź wzrokowo. Jak się okazało informacja kodowana obrazowo (film, slajdy) była bardziej podatna na fałszywe sugestie zawarte w pytaniach, co - jak podejrzewają autorzy - może być konsekwencją braku dopasowania formatu informacji podczas kodowania i odtwarzania.

Osobne miejsce zajmują w dorobku Habilitantki prace nad polską adaptacją paradygmatu DRM wykorzystywanego z powodzeniem do badania asocjacyjnych błędów pamięci. Dzięki tej adaptacji ten prosty i skuteczny paradygmat badawczy stał się popularny również w naszym kraju. Dodać należy, że Dr Ulatowska nie ograniczyła się do samej adaptacji, ale także wykorzystwała paradygmat w badaniach własnych. Moim zdaniem najbardziej interesujące były tutaj badania sprawdzające poziom zniekształceń asocjacyjnych u osób głuchych posługujących się Polskim Językiem Migowym oraz językiem polskim (w formie pisanej), a także u osób słyszących posługujących się biegle PJM. Były to pierwsze tego rodzaju badania, a ich wyniki mają dodatkowo wysoką wartość aplikacyjną.

Jeśli chodzi o aktywność „poza publikacyjną”, Dr Ulatowska realizowała w minionych latach szereg grantów, choć większość z nich stanowiły projekty realizowane ze

środków MNiSW na rozwój potencjału badawczego, a tylko jeden finansowany był ze środków NCN. Trudno orzec, czy Habilitantka tak rzadko decydowała się na udział w konkursach NCN, czy jej projekty nie były kwalifikowane do realizacji. W ostatnich latach uzyskanie finansowania z tego źródła stało się faktycznie dużo trudniejsze. Mam nadzieję, że w przyszłości Habilitantce uda się uzyskać finansowanie z NCN, a jeszcze lepiej z funduszy europejskich, bowiem dałoby szansę na realizację zakrojonych na dużo szerszą skalę projektów badawczych wykorzystujących złożoną aparaturę (realizowane dotąd granty uczelniane były z reguły niewielkie: 10-20 tys.).

W tym miejscu chciałbym także zwrócić uwagę na duże zaangażowanie Habilitantki w popularyzację nauki, zwłaszcza współpracę z popularnym Poradnikiem Psychologicznym tygodnia Polityka. Większa niż przeciętna była też aktywność Habilitantki jako recenzentki w czasopismach naukowych, z których znaczną część stanowią prestiżowe pisma zagraniczne.

Godna podkreślenia jest także duża aktywność dydaktyczna Dr Ulatowskiej, nie tylko jako wykładowcy, ale również członka zespołów roboczych do opracowania treści nauczania. W stosunkowo niedługim czasie Habilitantce udało się wypromować 54 magistrów i pełnić funkcję promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich. Ponadto duże wrażenie zrobiła na mnie aktywność organizacyjna Habilitantki. W ostatnich latach pełniła ona na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika funkcję zastępczyni dyrektorki Instytutu Psychologii UMK, jest też członkinią Rady Naukowej, Komisji ds. Etyki Badań Naukowych oraz Komisji ds. ujednoczenia standardów oraz oceny prac empirycznych i magisterskich.

Jeśli chodzi o wskaźniki naukometryczne, zarówno indeks Hirscha (9), jak i wskaźnik cytowań (aktualnie 410 wg Google Scholar) uznać można za dobre.

OCENA I KONKLUZJA

Wskazane przez Habilitantkę osiągnięcia naukowe oceniam pozytywnie, choć nie bez pewnych zastrzeżeń. Pozostałe prace opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora stanowią jego interesujące dopełnienie. W konkluzji stwierdzam więc, że dorobek Dr Joanny Ulatowskiej uzyskany po otrzymaniu stopnia naukowego doktora spełnia kryteria

określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i **stanowi znaczny wkład Habilitantki w rozwój psychologii**. Pozytywnie oceniam także aktywność naukowo-badawczą i organizacyjną Habilitantki. **Wnioskuje zatem o dopuszczenie Pani Dr Joanny Ulatowskiej do dalszych kroków postępowania habilitacyjnego.**

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Piotr Słomka". The signature is written in a cursive style with a large initial 'P'.